

Netiešās varas realizācija kā faktors personas autonomijas ierobežošanā sociālās aprūpes centrā

Anna Žabicka

*Rīgas Stradiņa universitāte, Komunikācijas fakultāte,
Komunikācijas studiju katedra, Latvija*

Ievads. Sociālie aprūpes centri lielākoties nepretendē uz statusu “mājas”, tomēr tā ir vieta, kur to iemītnieki pavada savu ikdienu, un pensijas vecumu sasniegušām personām tā bieži vien ir arī pēdējā vieta, kur viņi dzīvo. Pētījumā, kas 2013. gadā veikts vienā no valsts sociālās aprūpes centriem, meklētas atbildes uz jautājumiem par tur dzīvojošo senioru ikdienu. Kā šo vietu pozicionē paši iemītnieki, ko tā viņiem nozīmē? Kāda ir atšķirība starp dzīvi mājās un dzīvi aprūpes centrā? Kā institucionālā vidē realizētā tiešā un netiešā vara ietekmē pieauguša cilvēka autonomiju un ikdienu?

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījums veikts 2013. gadā vienā no valsts sociālās aprūpes centra filiālēm Rīgā. Pētījuma pamatā ir līdzdalīgais novērojums un nestrukturētas un / vai daļēji strukturētas intervijas ar aprūpes centra pensijas vecuma personām, kā arī ar darbiniekiem. Mērķis bija noskaidrot šīs vietas nozīmi sociālās aprūpes centra iemītnieku uztverē, analizējot senioru galvenos ikdienu veidojošos un ietekmējošos faktorus: institūcijas rakstītās un nerakstītās normas un noteikumus, attiecības ar personālu, senioru dzīvesstāstus un veselības stāvokli.

Rezultāti. Referātā tiks aplūkoti galvenie faktori, kādēļ seniori aprūpes centru nedēvē par mājām, bet gan “vietu, kur es dzīvoju”, “jumtu virs galvas”, “mājokli”, bieži ar ironiju – par “pēdējo pieturu”, “pēdējo staciju” un “pili”. Galvenie iemesli meklējami sociālās aprūpes centrā realizētajā institucionālajā pārvaldē, kas izpaužas caur tiešo un, īpaši, caur netiešo varas dalījumu; privātās telpas neesamību un iemītnieku pakļaušanos vienotām normām un uzraudzībai, kas ierobežo senioru rīcībspēju un lemtspēju.

Secinājumi. Pētījums parāda, ka aprūpes centra realizētā iestādes pārvaldība negatīvi ietekmē pieauguša cilvēka lemtspēju un autonomiju. Turklāt apstākļos, kuros aprūpes centra klientiem veselības stāvokļa dēļ ir ierobežota kontrole un lemtspēja pār savu ķermeni, autonomijas nepilnīga īstenošana vēl vairāk pastiprina un pat stimulē individuālā ķermeņa atkarību no personāla, iestādes normām un dienas režīma.